

Jarosław Babiński, *Ecotheology: A New Approach*, Peter Lang Publishing Group, Berlin 2024, 209 s.

Niektórzy twierdzą, że żyjemy w erze, w której nie pisze się już tak wiele i na stałe został wprowadzony w ruch mechanizm „wyzwalania z pisma”. Mają nadchodzić czasy postpiśmienne, gdzie miejsce człowieka-podmiotu zostanie zastąpione przez bezpośrednio przekazywane przeżycia. Tym bardziej jednak zdumiewający jest fakt tworzenia wielkiej ilości tekstów mających na celu skrupulatne opisanie naszej rzeczywistości, kondycji współczesnej cywilizacji, czy też przedstawienie futurologicznej wizji tego, co ma nadejść. Wielość opinii, zdań, teorii naukowych, paradygmatów, czy zasad, które są akceptowane lub nie, świadczą o tym, że nie istnieje obecnie jedna, kompleksowa wizja rzeczywistości. Babiński komentuje wyżej nadmieniony obraz świata chwytliwym stwierdzeniem, które brzmi następująco: „zmiana stała się jedyną stałą”. Niemniej pośród tego względnego chaosu twierdzeń i przekonań człowiek wciąż ma niezachwianą potrzebę poznania i zrozumienia otaczającej go rzeczywistości. Wraz z ekspresowym postępem społeczno-technologicznym współczesna cywilizacja stwarza nowe wyzwania we wszystkich dziedzinach życia. Człowiek je wyszukuje i poddaje intelektualnej refleksji, pragnąc im sprostać i zarazem wyeliminować możliwe zagrożenia.

Ks. prof. dr hab. Jarosław Babiński¹, kierownik Zakładu Teologii Systematycznej w Instytucie Nauk Teologicznych na WT UKSW, w swojej monografii naukowej pragnie zaprezentować nowe podejście do ekologii z perspektywy ekoteologii. Na aktualność zagadnienia wskazuje słynny raport sekretarza generalnego ONZ Sithu u Thanta „Problemy środowiska człowieka” (1969). Wówczas w społeczności międzynarodowej została zapoczątkowana dyskusja na temat realnego zagrożenia dla ludzkości, jakim jest zakłócenie, a nawet utrata równowagi pomiędzy środowiskiem naturalnym a działalnością kulturalną i gospodarczą człowieka. W drugiej połowie XX wieku zaczęła się stopniowo kształtować świadomość ekologiczna. Z powodu degradacji świata przyrody, zanieczyszczonych rzek, skażonego powietrza, zniszczonej ziemi, usychających lasów, dziur ozonowych, kwaśnych deszczów, globalnego ocieplenia oraz zagrożenia wy-

¹ Ks. prof. dr hab. Jarosław Babiński – teolog i filozof, prof. Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, autor licznych publikacji z zakresu teologii dogmatycznej, ekoteologii, antropologii filozoficznej i teologicznej, badacz myśli Josepha Ratzingera/ Benedykta XVI i Franciszka Sawickiego, ekspert Państwowej Komisji Akredytacyjnej i Członek Komitetu Nauk Teologicznych PAN.

ginięciem wielu gatunków zwierząt, człowiek uzmysłowił sobie fakt globalnego kryzysu, który może zagrozić jemu samemu oraz planecie. Relacja pomiędzy kulturą a naturą została zaburzona. Wytwory człowieka zaczęły coraz bardziej degradować środowisko naturalne. Jednym z powodów tego zjawiska jest skrajny antropocentryzm, który w połączeniu z nowymi zdolnościami technologicznymi tworzy wizję człowieka panującego nad światem w sposób nieograniczony. Z jednej strony tak bardzo promowany postęp technologiczny jest przedstawiany jako miara wzrostu i rozwoju. Z drugiej strony ten sam rozwój jest kluczowym czynnikiem wpływającym na eskalację degradacji przyrody.

Świadomość granic, których przekroczenie zagraża ekosystemom, pozwala dostrzec, że dalsza degradacja środowiska naturalnego stwarza niebezpieczeństwo dla istnienia życia na Ziemi. Dla przyszłych pokoleń codzienne funkcjonowanie, a nawet życie może stać się niemożliwe. Babiński podkreśla, że problem jest na tyle poważny, że współczesny człowiek, a zwłaszcza ludzie nauki, nie może go lekceważyć. Jeśli nie zostaną podjęte radykalne kroki w celu ochrony planety, dalsza jej eksploatacja może doprowadzić do zagłady ludzkości.

Znaczenie wyzwań ekologicznych dostrzega także Magisterium Kościoła Katolickiego, któremu szczególnie zależy na trosce o planetę: „Aby takiemu zadaniu sprostać, Kościół zawsze ma obowiązek badać znaki czasów i wyjaśniać je w świetle Ewangelii, tak aby mógł w sposób dostosowany do mentalności każdego pokolenia odpowiadać ludziom na ich odwieczne pytania dotyczące sensu życia obecnego i przyszłego oraz wzajemnego ich stosunku do siebie. Należy zatem poznawać i rozumieć świat, w którym żyjemy, a także jego nieraz dramatyczne oczekiwania, dążenia i właściwości”².

Zagadnienie ekologii, jak twierdzi Babiński, powinno być rozpatrywane jako znak czasu, który został uznany i rozpoznany przez papieża. W związku z tym ekoteologia skupia się na zagadnieniach kryzysu ekologicznego i poszukiwaniu sposobów wyjścia z niego, będąc inspirowaną treścią objawienia i podstawowymi zasadami nauczania chrześcijańskiego. Jako przedmiot refleksji intelektualnej temat ten był już wielokrotnie badany. Termin „ekoteologia”, jak i liczne kwestie z nim związane są powszechnie znane i propagowane. Babiński w omawianym opracowaniu skupia się na doktrynalnych aspektach teologii, dotyczących relacji pomiędzy Bogiem, człowiekiem i światem, sytuując je w kontekście kreatologii,

² Paweł VI, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym Gaudium et spes*, 4.

chrystologii oraz eschatologii. Nowość i doniosłość tej monografii polega na nowatorskim przedstawieniu doktrynalnych podstaw ekoteologii oraz próbie ich zastosowania w przestrzeni dogmatycznej i praktycznej.

Aby zrealizować to założenie, uczony zastosował metodę analityczno-syntetyczną, tworząc kompleksowe bloki tematyczne, a także metodę teologiczno-historyczną, aby pokazać rozwój ekoteologii jako nauki, a także historyczne uwarunkowania nauczania Magisterium Kościoła katolickiego. Analizy przeprowadzono w czterech rozdziałach. W pierwszym z nich przedstawiono genezę ekologii i ekoteologii, uwzględniając specyfikę metodologiczną, autonomię naukową i interdyscyplinarny charakter tej ostatniej. Podjęto również próbę przedstawienia zasadności budowania tak rozumianej teologii jako cennego wkładu w budowanie transdyscyplinarnej wizji ekologii. Rozdział drugi jest historyczno-teologiczną syntezą przedstawiającą rozwój problemów ekologicznych w nauczaniu Kościoła katolickiego, przyjmującą przede wszystkim nauki kolejnych papieży jako klucz chronologiczny. Rozdział trzeci stanowi próbę stworzenia ekodogmatycznej syntezy zagadnień ekoteologicznych. Jego pierwszym elementem jest tło kreatologiczne – ukazujące człowieka jako stworzonego na obraz i podobieństwo Boga, zobowiązanego do wypełniania zamierzeń Boga względem siebie i świata. Jego kontynuacją są chrystologiczne refleksje podkreślające kosmiczny wymiar wcielenia i odkupienia w Jezusie Chrystusie. Akt tworzenia i uczestniczenia w owocach tajemnicy człowieka i świata jest ostatecznie wyjaśniany w perspektywie eschatologicznej, która ukazuje sens, cel i godność stworzenia. Praktyczne implikacje tych eko-dogmatycznych zagadnień znalazły odzwierciedlenie w rozdziale czwartym, w którym podjęto próbę przedstawienia konkretnych postulatów budowy chrześcijańskiej praktyki ekologicznej, a także zwrócenia uwagi na potencjalne zagrożenia.

Monografia prof. Babińskiego oferuje ambitne i nowatorskie spojrzenie na temat ekoteologii. Jej istotnym atutem jest interdyscyplinarne ujęcie problematyki oraz solidne osadzenie w literaturze naukowej. Wskazują na to liczne odwołania do szerokiego wachlarza źródeł i cenionych naukowców (np. Harari, Bauman, Moltmann). Opracowanie prakseologicznego aspektu ekoteologii oraz próba proponowania konkretnych wskazań ekologicznej praktyki chrześcijańskiej pokazują istotną troskę Kościoła o planetę. Szkoda, że autor nie stawia jasno sformułowanego pytania badawczego lub hipotezy pracy. Jasne wskazanie celu monografii ułatwiłoby orientację w dalszych rozdziałach.

Badania Babińskiego odpowiadają na współczesne wyzwania związane z kryzysem ekologicznym. Analiza doktrynalnych podstaw ekoteologii oraz próba ich interpretacji z perspektywy prakseologii i teologii dogmatycznej to niełatwe zadanie, które udało się zrealizować autorowi monografii. Niniejsza wyjątkowa publikacja stanowi istotny wkład w rozwój katolickiej refleksji teologicznej.

Szymon Kocemba

Andrzej Napiórkowski OSPPE, *O większy skandal chrześcijaństwa. Postulaty dekonstruktywizmu Kościoła i świata*, Wydawnictwo Bernardinum, Pelplin 2024, 158 s.

Wiemy, jak ważną rolę w pontyfikacie papieża Franciszka odgrywała idea synodalności w życiu i misji Kościoła. Istotą tego procesu jest wspólne podążanie tą samą drogą i wymiana doświadczeń wiary w tego samego, jedyne Zbawiciela, Jezusa Chrystusa. Różnorodność jest bogactwem, o ile wynika ze wspólnego patrzenia i zdążania do tego samego celu. Różnorodność oznacza, że tę samą rzeczywistość można oceniać z wielu punktów widzenia, a także troskę o to, aby życie chrześcijańskie było prawdziwym kultem Boga: by zewnętrzne akty i postawy współbrzmiały z postawą serca, które miłością pragnie odpowiedzieć na miłość Boga.

To wspólne zdążanie wpisane jest w naturę Kościoła, który jest ludem pielgrzymującym drogą wiary ku jej wiecznemu spełnieniu. Jest to zdążanie świadome, czyli nie zapomina się o ludzkiej słabości, obecnej w tej wspólnotcie jako następstwo grzechu. To zdążanie wymaga odpowiedzialnej troski o siebie wzajemnie. Troski, która jest wypadkową własnego trudu nawrócenia, przemiany serca i życiowych postaw. Następnie jest pomocą innym w oczyszczaniu osobistego patrzenia i działania z ludzkich słabości, aby to służyło umacnianiu tego pielgrzymującego ludu w jego pielgrzymce wiary.

Czy recenzowana książka o. Andrzeja Napiórkowskiego wpisuje się w tę troskę? Niewątpliwie przy jej lekturze trzeba pamiętać o dwóch rzeczach. Prowokujący styl stawiania pytań nie wynika z ambicji autora, aby zwrócić uwagę na swoją osobę. Taki styl możemy bardzo często zaobserwować w zachowaniach różnych medialnych celebrytów. Zauważanie, punktowanie braku harmonii pomiędzy deklaracją wiary a jej czynami